

14.11.2025

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Etäkuulemisasian tuntijakutsunne 6.11.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Kiitän mahdollisuudesta lausua toimeentulotukilain uudistuksesta. On erinomainen tavoite, että toimeentulotuen luonnetta viimesijaisena ja väliaikaisena tukimuotona halutaan vahvistaa. Tavoitteen saavuttaminen parhaimmillaan tarkoittaisi sitä, että hankalissa elämäntilanteissa ja hyvin heikossa taloudellisessa asemassa eläville saataisiin kanavoitua nykyistä tehokkaammin sellaista tukea, jonka avulla heillä olisi paremmat edellytykset itsenäiseen selviytymiseen ja omasta elannostaan vastaamiseen.

Toimeentulotukea saadaan erilaisten syitten takia ja eri elämäntilanteissa. Esityksessä on joitakin sellaisia tekijöitä, jotka voivat pikemmin lisätä kuin vähentää toimeentulotuen pitkäaikaista saantia. Keskityn näihin tekijöihin alla.

Ensisijaisen etuuden hakeminen, työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuminen ja perusosan alentaminen

On hyvä ajatus, että mahdollisimman moni toimeentulotuen hakija saisi ensisijaista sosiaaliturvaetuutta. Etuuden hakemiseen pitää tarjota riittävästi ohjeistusta ja tukea. Luontevasti tämä tehtävä sopii Kelalle. Yksi peruste perustoimeentulotuen siirtämisessä Kelan vastuulle oli, että se nopeuttaisi ensisijaisten etuuksien saamista (HE 358/2014). Kelalla on mahdollisuus toimeentulotukihakemuksen saatuaan opastaa hakijaa, miten etuutta haetaan ja mistä henkilökohtaista neuvontaa tarvittaessa saa. Osalla toimeentulotuen hakijoista on vaikeuksia käyttää digitaalisia tai sähköisiä palveluja, jolloin pääsy lähipalveluihin voi olla ratkaisevaa ensisijaisen etuuden hakemisessa.

Työttömyysturvaa koskevan hallituksen esityksen mukaan (HE 108/2025 vp) ensimmäisestä laiminlyönnistä työttömyysturvan hakijalle seuraa seitsemän päivän karenssi ja toisesta laiminlyönnistä etuuden menettäminen toistaiseksi tai kunnes kuuden viikon työssäolovelvoite täytetään. Laiminlyöntien toistuessa puolen vuoden tarkastelujakson kuluessa, työnhakijalle asetetaan 12 kalenteriviikon työssäolovelvoite. Lähtökohtaisesti toimeentulotuen perusosaa näissä tilanteissa leikattaisiin ensin 20 prosenttia, moitittavan menettelyn jatkuessa 40 prosenttia tai 50 prosenttia niissä tilanteissa, joissa toimeentulotuen hakija ei ilmoittaudu työnhakijaksi tai hän ei onnistu pitämään työnhakuaan voimassa.

Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneilla ei läheskään aina ole työnhakuvelvoitetta. Heistä ainakin osa tarvitsee tukea työnhaun ylläpitämiseksi, jotta he eivät joudu sanktioinnin kohteeksi. Esimerkiksi voi olla vaikea ymmärtää työttömyysturvan ylläpitoa tilanteessa, jossa työnhakuvelvoitetta ei ole. Ei ole tarkoituksenmukaista alentaa

perusosaa heiltä, joilla ei ole kyvykkyyksiä tai tarvittavia välineitä (internetyhteys, älylaitteet) digitaalisissa palveluissa toimimiseen.

Erityisen haitallisesti nämä kiristykset osuvat niihin tuen saajiin, joilla on terveydellisiä ongelmia tai toimintakyvyn vajeita, joiden vuoksi he eivät välttämättä pysty tai osaa toimia odotetulla tavalla. Tällaisia hakijoita voivat olla esimerkiksi tosiasiallisesti työkyvyttömät työttömät, joiden tulisi jatkossa ilmoittautua kokopäivätyön hakijaksi. Näissä tilanteissa ensisijaisen etuuden tulisi olla sairaus- tai työkyvyttömyysetuus, mutta henkilöt jäävät ilman kyseisiä etuuksia sellaisessakin tilanteessa, jossa heillä on lääkärin toteama työkyvyttömyys.¹ Tästä seurannee lisääntyvää lääkärilausuntojen tarvetta ja toistuvaa sairaus- ja työkyvyttömyysetuuksien hakemista, mikä puolestaan lisää työ määrää niin hyvinvointialueilla kuin Kelassakin. On tärkeää, että ihmiset saavat ensisijaiset etuudet, mutta olennaista olisi myös vähentää toimeentulotuen pitkäaikaista tarvetta. Tähän usein tarvitaan tukea palveluista (sosiaali- ja terveydenhuolto, kuntoutus, työllisyys, koulutus).

Esityksen mukaan perusosan alentaminen voitaisiin tehdä vain, jos se ei vaarantaisi ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voisi pitää muutenkaan kohtuuttomana. Yksilön oikeuksien, tässä tapauksessa erityisesti perustuslain 19.1 §:n, toteutumisen kannalta keskeisessä asemassa on tapauskohtainen arvio ja harkinta siitä, voiko tuen alentamisen seurauksena ihmisarvoisen elämän edellyttämän välttämättömän toimeentulon turva vaarantua tai onko alentamista pidettävä kohtuuttomana. Esityksestä ei lainkaan käy ilmi, miten mainitun perusoikeuden toteutuminen käytännössä turvataan siten, että yksittäistapauksissa ei synny perustuslain 19.1 §:n vastaisia tilanteita. Järjestelmän legitimitetti horjuu, mikäli hakijalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta välttää toimeentulotuen alentamista hakemalla ensisijaista etuutta tai tapauskohtainen harkinta ei toteudu silloin kun perusosaa alennetaan.

Perusosan leikkaaminen

Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen ja tietoliikenteen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot. Suhteessa näihin menoihin perusosa ei ole ollut ylimitoitettu. Viitebudjettitarkastelun perusteella perusosa on kattanut näiden hyödykeryhmien kulut vain joissakin kotitalouksissa.²

Erityisesti kotitalouksissa, joissa on enemmän kuin yksi aikuinen, perusosa on riittämätön. Kuluvalla hallituskaudella on jo leikattu ensisijaisista etuuksista. Esimerkiksi työttömyysturvan lapsikorotusten poiston kerrottiin kompensoituvan osin toimeentulotuella hyvin pienituloisissa kotitalouksissa. Perusosan leikkaaminen kohdistuu juuri näihin kotitalouksiin. Vaikka leikkaukset eivät suoraan koskisi lasten perusosaa, vaikutuksia lapsiin aiheutuu kuitenkin väistämättä perheenjäsenten tukiin tehtävistä leikkauksista ja muista perheen toimeentuloa heikentävistä toimista.

¹ Elovainio, M., Kivipelto, M. (2025) Työllistymistä tukevat ja hankaloittavat tekijät työllisyyttä edistävän monialaisen yhteispalvelun asiakassuunnitelmakirjauksissa.

² Tervola, J., Mäkinen, L. (2023) Toimeentulotuen perusosan historia ja riittävyys nykypäivänä.

Perusosan määrä tulisi tarkistaa tutkimuspohjaisesti suhteessa siihen, mikä katsotaan välttämättömäksi suomalaisessa yhteiskunnassa selviytymiseksi.

Asumismenojen tarkentaminen

Monilla toimeentulotuen saajilla on vaikeuksia säästää asumiskustannuksista vaihtamalla edullisempaan asuntoon, koska niitä ei välttämättä ole heille saatavilla. THL:n toimeentulotuen tilastokyselyn yhteydessä hyvinvointialueilta saatujen avovastausten mukaan jo aiemmat, asumiskustannusten kohtuullistamiseksi tehdyt muutokset ovat näkyneet monella hyvinvointialueilla mm. täydentävän toimeentulotuen hakemisena asumiskustannuksiin ja vuokravakuuksiin, koska Kela ei niitä myönnä nykyistä asuntoa halvempaan, mutta kuitenkin normia korkeampaan vuokraan.

Tarpeellisen suuruisten asumismenojen asettaminen asumismenojakauman 60. prosenttipisteeseen tarkoittaa karkeasti sitä, että 40 prosentilla tuen saajista on aina liian suuret asumismenot. Tämänkaltaisen tarkistustapa yhdessä tiukasti sovelletun asumisnormin kanssa aiheuttaa todennäköisesti kohtuuttomia tilanteita, joko niin että toimeentulotuen saajan on katettava asumismenoja perusosasta tai toimeentulotuen saajan on muutettava, pahimmillaan kerran vuodessa, jos toimeentulotuessa hyväksyttäviin asumiskustannuksiin tulee muutoksia. Tästä syystä asumisnormin soveltamiseen tulisi lisätä harkintaa tilanteisiin, joissa kohtuuhintaisempia asuntoja ei ole hakijan saatavilla.

Tarpeelliset vai välttämättömät terveydenhoitomenot

Esityksessä muina perusmenoina huomioitavat terveydenhuoltomenot rajattaisiin vain välttämättömiin terveydenhuoltomenoihin. Arvion terveydenhuoltomenon välttämättömyydestä tekisi Kela yksittäistapauksittain. Rajaus koskisi kaikkia toimeentulotuen saajia, myös lapsia. Toimeentulotuen hakijalle voitaisiin jättää myöntämättä hänelle lääkärin määräämiä lääkkeitä. Muutoksen tarpeellisuutta ei ole juurikaan perusteltu esityksessä, ja lisäksi muutoksella arvioidaan olevan vain vähäisiä vaikutuksia perustoimeentulotuen kuluihin. Yksittäisen saajan kannalta tilanne voi muodostua kohtuuttomaksi ja aiheuttaa vaikeaa valintaa sen suhteen, maksaako hän omat tai lapselle lääkärin määräämät lääkkeet toimeentulotuen perusosasta vai jättääkö lääkkeet hankkimatta. Mikäli kustannusvaikuttavuudeltaan huonoja ja tarpeettomia lääkkeitä määrääviä lääkäreitä on, pitäisi heidän toimintaansa puuttua, eikä säilyttää tehtävää yhteiskunnassa heikossa asemassa oleville.

Etuoikeutettu tulo ja pienet avustukset lähiomaiselta

Vaikka etuoikeutetulla tulolla ei ole tutkimuksissa havaittu työllisyysvaikutuksia, se voi tukea yhteiskuntaan osallistumista ja itsenäistä selviytymistä. Etuoikeutetun tulon poistaminen vie esimerkiksi kannusteen osallistua kokemusasiantuntija- ja asiakasraatitoimintaan sekä muuhun keikkaluonteiseen työhön, joka tuottaa onnistumisen kokemusta tekijälleen. Huomioiden, että erityisesti pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneen etäisyys työmarkkinoille on usein pitkä, olisi tärkeää, että hyvin pienimuotoisia keikkatöitä voisi tehdä vailla pelkoa toimeentulon menetyksistä.

Nykyisen lainsäädännön mukaan läheinen on voinut tukea toimeentulotuen saajaa 50 eurolla kuukaudessa satunnaisesti ilman, että se on vähentänyt toimeentulotuen

määrää. Tämän mahdollisuuden poistumisen on arvioitu säästävän 6 miljoonaa euroa vuoden 2027 tasossa. Toimeentulotuen saajalla ja häntä avustavalle muutos voi tuntua varsin kohtuuttomalta erityisesti silloin, kun avustuksen antajalla ei ole mahdollisuutta antaa taloudellista tukea muuten kuin tilisiirtona.

Palvelut paremmin osaksi viimesijaista turvaa

Esityksessä on paljon sellaisia toimia, joilla ohjataan ihmistä johonkin: hakemaan ensisijaista etuutta tai täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea hyvinvointialueelta, muuttamaan edullisempaan asuntoon ja etsiytymään paremmalle lääkärille silloin kun lääkkeitä ei korvata toimeentulotuesta. Nämä ohjaamiset eivät varsinaisesti edistä toimeentulotuen saajan itsenäistä selviytymistä. Hyvinvointialueet ovat jo tarkentaneet omien taloudellisten tukien saamisen perusteita, mikä on jarruttanut menojen kasvua. Hyvinvointialueella toimeentulotuen hakeminen on perustoimeentulotukeakin monimutkaisempi alkaen vaatimuksesta ensin hankkia kielteinen tai myönteinen päätös perustoimeentulotuesta.

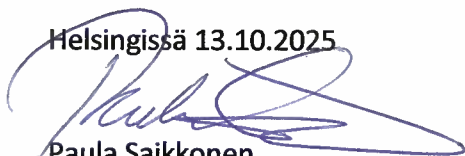
Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa on vähemmän ihmisiä kuin vuosi sitten³, vaikka juuri oikea-aikaisilla ja yksilön tarpeisiin vastaavilla palveluilla olisi mahdollisuus vähentää toimeentulotuen tarvetta ja vahvistaa edellytyksiä omasta elannosta vastaamiseen. Erityisesti pitkään työttömänä olleiden kohdalla palvelujärjestelmän joustavuuden ja yksilöllisen tuen on havaittu lisäävän työnmarkkinoille pääsyä ja siten itsenäisen selviytymisen edellytyksiä.⁴ Esityksen muutokset vievät suomalaista järjestelmää päinvastaiseen suuntaan.

Toimeentulotuki viimesijaisena turvana

Toimeentulotukeen on oikeus vain silloin kun säästöjä eikä omaisuutta ole, eikä yksilöllä ole mahdollisuutta elättää itseään omalla työllään. Tarveharkinta tekee siitä byrokraattisen tuen, jossa viranomaiselle kerrotaan tulojen lisäksi kotitalouden menot. Esityksen muutosten toteutuessa perustoimeentulotuen käsittely virtaviivaistuu ja tehostuu ja siitä muodostuu entistäkin enemmän muiden etuuksien päälle ja lisäksi maksettava taloudellinen tuki.

Toimeentulotukea olisi kuitenkin hyvä tarkastella kokonaisuutena ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien näkökulmasta. Nyt fokus on perustoimeentulotuessa, joka toimeentulotuen menoista onkin merkittävässä roolissa. Käsittelyn ja maksatuksen tehokkuus ovat toki olennaisia seikkoja, mutta taloudellisen ja sosiaalisen kestävyysnäkökulmista olisi hyvä tarkastella kokonaisuutta myös siitä näkökulmasta, saavatko ihmiset sellaisen turvaverkon, joka auttaa heitä itsenäiseen selviytymiseen.

Helsingissä 13.10.2025

Paula Saikkonen
Tutkimuspäällikkö
THL

³ Työllisyyskatsaus, syyskuu 2025.

⁴ Increasing employment among vulnerable groups – Summary of insights and recommendations for the Nordic countries. Nordic Council.